

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Narva Kolledž
Õppekava Keeled ja mitmekeelsus koolis

Anna Baševa

**KOOLIRAAMATUKOGU VÕIMALUSED EESTI
KIRJANDUSE POPULARISEERIMISEL II JA III
KOOLIASTMES NARVA VANALINNA RIIGIKOOLI
NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: TÜNKi eesti keele ja kirjanduse nooremlektor Enda Trubok

Narva 2022

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

Töö autori allkiri ja kuupäev

Litsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anna Baševa (sünnikuupäev: 08.03.1973),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Kooliraamatukogu võimalused eesti kirjanduse populariseerimisel II ja III kooliastmes ühe Narva kooli näitel”, mille juhendaja on Enda Trubok,
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, **15.05.2022**

ABSTRACT

The possibilities of the school library in popularizing Estonian literature in the second and third school years on the example of Narva Old Town State School

The author chose the topic of this work as ‘The possibilities of the school library in popularizing Estonian literature in the second and third school years on the example of Narva Old Town State School’. This is topical, as the habit of reading student literature is decreasing and great attention is paid to the popularization of Estonian literature in schools. The work aimed to find out what role the school library plays in popularizing Estonian literature and how the possibilities of the library and the co-operative activities of teachers support the emergence of students' interest in reading Estonian literature. In the theoretical part, the author uses historical materials from school libraries - giving an overview of the work of the Estonian school library and focusing on the activities of the school library. In the course of work, the collected data was processed and analyzed, and conclusions were drawn based on the research results. For this, surveys had been conducted among second and third-grade students and teachers of Estonian literature, and an interview with the librarian of the school had been conducted. As a result of the survey, the author processed and analyzed the collected data and drew conclusions based on the obtained research results. The researched school library offers readers textbooks and fiction relevant to Estonian literature. In the school library, a student can read fiction and periodicals using the library fund, however, students in grades II-III rarely visit the school library and use more literary textbooks and workbooks that comply with the National Curriculum. The author found that cooperation had been organized between the teachers of Estonian literature at the 2nd and 3rd school level and the school library towards the popularization of Estonian literature, but this work is one-sided. Furthermore, the author also learned about the school library's concerns from the results of the interview with the school librarian. School librarians are concerned about ordering, funding and publishing educational literature. Additionally, funding and the space of the school library need to be renovated. The author is convinced that a well-equipped main collection is more easily achieved through effective cooperation between a literary teacher and a school librarian. But the most difficult question is how to motivate second and third-grade students to come to the school library.

The author of this bachelor's thesis works in basic school and will be able to share the results of the study with his / her colleagues to make the school library more useful and motivating as a whole.

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	7
1. KOOLIRAAMATUKOGU NAGU LUGEMISKESKUS	11
1.1. Eesti kooliraamatukogu ajalugu.....	11
1.2. Õppija motivatsioon lugemishuvi kujunemisel	14
1.2.1. Motivatsioon	14
1.2.2. Lugemispädevus ning lugemishuvi äratamine.....	15
2. KOOLIRAAMATUKOGU VÕIMALUSED	19
2.1. Kooliraamatukogu töö eesmärgid vastavalt RÕK-ile	19
2.2. Kooliraamatukogu funktsioon.....	20
2.3. Kooliraamatukogude tegevus eesti kirjanduse populariseerimisel	21
2.4. Kooliraamatukogu õppevara ja õppematerjalid Narva Vanalinna Riigikooli näitel	22
2.4.1. NVRK-i raamatukogu.....	22
2.4.2. NVRK-i Eesti kirjanduse õppevara ja õppematerjalid	23
2.4.3. Õppematerjalide kvaliteet	23
3. UURIMISTÖÖ METOODIKA	27
3.1. Uurimismeetodi iseloomustus	27
3.2. Küsitluste eesmärgid ja koostamise põhimõte	27
3.2.1. Valim	27
3.2.2. Mõõtvahendid	27
3.2.3. Küsitluse protseduur	28
3.3. Intervjuu eesmärgid ja koostamise põhimõtted.....	29

3.4. Küsitluses osalejad	29
3.4.1. Õpilaste küsitlus.....	29
3.4.2. Õpetajate küsitlus.....	32
4. UURINGU JÄRELDUSED JA ARUTELU	35
4.1. Uuringu järeldused	35
4.2. Uuringu arutelu	36
KOKKUVÕTE.....	38
KASUTATUD KIRJANDUS	39
Lisa 1. Õpilaste küsimustik	43
Lisa 2. Õpetajate küsimustik	44
Lisa 3. Intervjuud	45

SISSEJUHATUS

2022. aasta on raamatukoguaasta. Autor valis antud lõputöö teemaks “Kooliraamatukogu võimalused eesti kirjanduse populariseerimisel II ja III kooliastmes Narva Vanalinna Riigikooli näitel”, et välja selgitada, millist rolli mängib kooliraamatukogu eesti kirjanduse populariseerimisel ning kuidas raamatukogu ja õpetajate koostöö toetab õpilasi huvi tekkimisel eesti kirjanduse lugemise vastu. Uurimiseks oli valitud II ja III kooliaste, sest kooliraamatukogu rolli eesti kirjanduse populariseerimisel põhikoolis ei ole Eestis varasemalt palju uuritud ning käsitletud. Varem on õpilaste kooliraamatukogude kasutamist ning võimalusi Eestis uurinud näiteks Mandel (2016) oma magistritöös „8. klassi õpilaste ettekujutused ideaalsest kooliraamatukogust”.

Autor valis selle vanuse sihtrühma kindla eesmärgiga, sest põhikoolis on suureks probleemiks õpimotivatsiooni langemine (E. Kikas, 2005). Kikas (2005) oma magistritöös ütleb, et osa õpilasi ei oska III kooliastmesse jõudes õppimist seostada tavaeluga ja seega nende õpimotivatsioon langeb (E. Kikas, 2005). Pässe (2013) toob oma magistritöös välja, et üheks põhjuseks, miks nooremates klassides on õpilaste sisemine motivatsioon kõrgem, võib olla õpitava uudsus, huvitavus ja jõukohasus. Õppeprogrammi keerulisemaks muutumisel kujuneb paljudele õpilastele õppimine raskeks. Üheks põhjuseks võib olla ka saabuv murdeiga (Ü. Pässe, 2013). Pässe arvates on sisemise õpimotivatsiooni langus selles kooliastmes üsna tõsiseks probleemiks, millele tuleks tähelepanu pöörata ja sellega tuleks kindlasti tegeleda. (Ü. Pässe, 2013).

Bakalaureusetöö autor töötab NVRK-i põhikoolis ning saab edaspidi uuringu tulemusi oma kolleegidega jagada, et muuta kooliraamatukogu kasulikumaks: õpilast toetavamaks ja motiveerivamaks.

Bakalaureusetöö eesmärgid on:

- Koguda üldist teoreetilist informatsiooni Eesti kooliraamatukogu kohta.

- Selgitada välja II ja III kooliastme Narva Vanalinna Riigikooli (edaspidi NVRK) õppijate ja neid õpetavate pedagoogide seas, millist rolli mängib kooliraamatukogu eesti kirjanduse populariseerimisel ning kuidas kooliraamatukogu toetab huvi tekkimist eesti kirjanduse vastu.
- Töödelda ja analüüsida kogutud andmeid ning teha uurimistulemuste põhjal järeldusi raamatukogu võimaluste kohta kirjanduse populariseerimisel.

Eesmärkide saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

- Missuguseid võimalusi pakub kooliraamatukogu eesti kirjanduse populariseerimiseks II ja III kooliastme õpilaste seas.
- Missuguseid raamatukogu võimalusi õpilased ja õpetajad on enim kasutanud.
- Kuidas on korraldatud koostöö kooliraamatukogu ja eesti kirjanduse õpetajate vahel eesti kirjanduse populariseerimisel.

Bakalaureusetööle on püstitatud järgmine hüpotees:

- Kooliraamatukogu on eesti kirjanduse populariseerimise koht.

Bakalaureusetöö jaguneb teoreetiliseks ja uurimuslikuks osaks. Teoreetilises osas kasutab autor kooliraamatukogude ajaloomaterjale, annab ülevaate Eesti kooliraamatukogu tööst, uurib lugemisega seotud motivatsiooni ning keskendub NVRK-i raamatukogu tegevusele. Autor selgitab välja NVRK-i raamatukogu funktsioonid ning võimalused toetada oma koolis eesti kirjanduse õppimist. Uurimuslik osa kajastab, missuguseid NVRK-i raamatukogu võimalusi õpilased ja õpetajad on enim kasutanud. Kirjandusallikadena kasutab autor teatmeteoseid, raamatukogu andmebaase, riikliku õppekava dokumente, varasemaid lõputöid, artikleid jne.

Bakalaureusetöö koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis antakse ülevaade kooliraamatukogu ajaloost: kuidas arenes ja muutus kooliraamatukogu kui Eesti haridusasutuse struktuuriüksus. Esimeses peatükis on kajastatud õppija motivatsiooni tähtsus lugemishuvi kujunemisel. Teises peatükis käsitletakse kooliraamatukogu võimalusi, eesmärges vastavalt PRÕKile (2021) ning kooliraamatukogu funktsioone. Teine peatükk annab ülevaate NVRK-i raamatukogu õppevarast ja õppematerjalidest, nende

kvaliteedist. Kolmas peatükk selgitab, missuguste meetodite abil töö eesmärgid saavutati; tuuakse välja küsitluste eesmärgid ning nende koostamise põhimõtted. Neljandas peatükis on esitatud uurimuse analüüsi põhjal saadud tulemused ning järeldused. Need näitavad, kuidas NVRK-i kooliraamatukogu eesti kirjandust populariseerib. Autor koostas eraldi küsitluse NVRK-i II ja III kooliastme õppijatele ja eesti kirjanduse õpetajatele ning viis läbi intervjuu NVRK-i raamatukoguhoidjaga. Uurimise käigus küsis autor eksperthinnanguid ka Eesti Lastekirjanduse Keskuse ja Narva Keskraamatukogu töötajatelt. Eesti Lastekirjanduse Keskuse direktor Anne Rande väitis, et on varem töötanud ka kooliraamatukogus, mistõttu oskab välja tuua kooliraamatukogu suuremad probleemid, võrreldes rahvaraamatukogudega.

Autor soovib tänada bakalaureusetöö juhendajat Enda Trubokit, NVRK-i kooliraamatukogu hoidjat, õpetajaid ja õpilasi, kes aitasid kaasa lõputöö valmimisele.

Töös on kasutatud järgmisi lühendeid:

CDROM – laserplaat

EE – Eesti Entsüklopeedia

EKSA – Eesti Keele Sihtasutus

EKTK – Eesti Kirjanduse Teabekeskus (ELIC, Estonian Literature Centre)

ELKK – Eesti Lastekirjanduse Keskus

HTM - Haridus- ja Teadusministeerium

NVRK – Narva Vanalinna Riigikool

PGS – põhikooli - ja gümnaasiumi seadus

PISA – Programme for International Student Assessment

PRÕK – Põhikooli riiklik õppekava

RIKS – integreeritud raamatukogusüsteem

RÕK – riiklik õppekava

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Ühinenud Rahvaste Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon)

Töö kogumaht on 42 lehekülge.

Bakalaureusetöös on neli peatükki, kolm lisa (lisad 1-3 on autori koostatud), 8 joonist (joonised 1-8 on autori koostatud).

1. KOOLIRAAMATUKOGU NAGU LUGEMISKEKSKUS

1.1. Eesti kooliraamatukogu ajalugu

Kuni inimesed loevad, kestab ka kultuur (21. sajandi raamatukogu, 2016, lk 2). „Tarkus on kõikide kunstide meister...“, leiab Hiiumaa pärisorjast talupoiss Tõnis Jacobsohn oma saksa- ja ladinakeelsetes kirjaproovides, mis on kirjutatud Tallinnas 1734. aastal (Eesti rahvakoolid 19. sajandil 1970, lk 83)

Raamat, täpsemalt pärgamendi koodeks jõudis Eestisse koos ristiusuga (Kloostri internetini, 2001, lk 46). Kuigi mõned uuemad arheoloogilised andmed on osutanud, et raamatud võisid Eestis olla juba 6. sajandil (Andresen, 1991, lk 18, viidatud, Kloostri internetini, 2001, lk 46), algas raamatute ulatuslikum sissevool tõenäoliselt mitte varem kui 12. sajandi lõpul (Kloostri internetini, 2001, lk 46).

Üldine Eesti raamatukogu ajalugu sai alguse keskajal, 16. sajandil, pärast Martin Lutheri reformi, mis hõlmas kogu Põhja-Euroopa haridusprotsessi. Läänemeremaade linnade elanike vaimne uuenemisprotsess soodustas hariduse ja linnakultuuri arengut. Luther rääkis: „Inimest mõjutab ja kujundab haridusprotsessis oluliselt just raamat“. Ta pidas tähtsaks ühiskondlikuks ülesandeks levitada kodanike hulgas raamatuid, et neid harida. (V.Volodin, 2005, lk 88-90).

Esimeste raamatuhoidlate tekkimisega ilmus ka uus elukutse – raamatukoguhoidja (Kloostri internetini, 2001, lk 53). Keskajal asus raamatukogu tavaliselt kiriku ja kapiitlisaali vahel. Raamatute eest hoolitses kloostri tavaliselt bibliotekaar (*armavirus*), kelle ülesandeks oli raamatuid hankida, aga ka laenutada (Kloostri internetini, 2001, lk 53). Kooliraamatukogudes olid raamatukoguhoidjatega peaaegu võrdses rollis kirikuõpetajad, koolmeistrid ning hiljem kooliõpetajad.

Trükikunst võeti Euroopas kasutusele 15. sajandi keskel – umbes 1445. aasta paiku leiutati Saksamaal Mainzi linnas, kuidas paljundada tekste ükshaaval loetavate tähtede ja

trükipressi abil (Tallinna linna- ja gümnaasiumitrükikoda, 2016, lk 95). Eestis tekkis niisugune haridusasutuse struktuuriüksus nagu kooliraamatukogu 17. sajandi lõpus. Õpperaamatuid hakati linna- ja gümnaasiumi trükikojas välja andma juba mõni aasta pärast selle avamist. Kohapeal trükitud õppematerjalide hulgas leidus nii õpikuid kui ka käsiraamatuid, mis olid seotud kas teoloogia, matemaatika, õigusteaduse või retoorikaga (Tallinna linna- ja gümnaasiumitrükikoda, 2016, lk 55). 1631. aastal avati Tallinna gümnaasium (Tallinna linna- ja gümnaasiumi trükikoda, 2016, lk 37). Trükikunsti leiutamise trükikoja asutamiseni Tallinna gümnaasiumi juurde kulus ligi 200 aastat (Tallinna linna- ja gümnaasiumitrükikoda, 2016, lk 96). Tallinna gümnaasiumi juurde loodi annetustel tuginev raamatukogu (H. Rannap, 2002). 1634. aastal ilmus Tallinna gümnaasiumitrükikojas esimene trükis: gümnaasiumi professori tervitusluuletus *Acclamations votivae Eestimaa kindralkuberni Philipp Scheidingile* (Tallinna linna- ja gümnaasiumitrükikoda, 2016, lk 37). Esimene eestikeelne raamat trükiti gümnaasiumi trükikojas 1637. aastal. See oli Heinrich Stahli „Käsi- ja koduraamat“, lisaks esimene eesti keele grammatika ja sõnastik ning eestikeelne ilmalik juturaamat (Gustav Adolphi gümnaasiumi veebileht).

Valgustusajastu tõi endaga Eesti-ja Liivimaale kaasa uue kirjandusharu – lastekirjanduse, mille peamine eesmärk oli noori lugejaid harida ja kasvatada kõlbliselt (Tallinna linna- ja gümnaasiumitrükikoda, 2016, lk 163). Sama eesmärk oli ka piiblilugudel ja usuõpetuslikel tekstidel, millest ühe lastevalimiku andis 1825. aastal välja kirjamees ja vaimuliku lastekirjanduse autor Johann Reinhold Maasing (1768-1824). Ta selgitas lastele, mis on Piibel, kirjutas jumalast, Jeesus Kristusest, tema õpetusest, kirikukalendri olulisematest pühadest (Tallinna linna- ja gümnaasiumitrükikoda, 2016, lk 163).

Esimesed koolid, mis Eestis tööd alustasid, olid ladinakeelsed toomkoolid (Haridusinstituutsioonid Eestis keskajast kuni 1917. aastani, 1999, lk 13). 1823. aastal ilmus Eestis Otto Wilhelm Masingu õpik „Täieline ABD-Ramat, kust emakele luggemist õiete õppida“, kus Masing kasutas esimest korda eesti kirjasõnas õ-tähte. 1841. aastal ilmus Karl Heinrich Constantin Gehewe esimene eestikeelne piltidega aabits „Luggemisse Ramat laste kolitamisse tarvis“ (H. Rannap, 2002). Esimene kool Ida-Virumaal asutati Narvas 1501. aastal, nn ladinakoolis õpetati peamiselt ladina keelt ja kirjandust (Ülevaade Narva haridusest 1501-1940, lk 8). Sindi Gümnaasiumi raamatukogu ajalugu algab aastast 1895. (Sindi gümnaasiumi veebileht). 1903. aastal asutatud Vana-Kuuste Sipe

ministeeriumikoolil oli üsna suur venekeelne raamatukogu, eestikeelseid raamatuid laenas koolmeister eriti tublidele õpilastele isiklikust kogust. Seal õppisid Julius Kuperjanov ja Henrik Visnapuu (Kuuste kooli veebileht). 1906. aastal loodi Tallinnas Eestimaa Rahvahariduse Selts, et edendada rahvaharidust, asutada raamatukogusid ja eesti õppekeelega koole. Riia õpperingkonna hoolekandekogu andis loa võtta kooliraamatukogudesse, kus õpetatakse eesti keelt, Fr.R.Kreutzwaldi eepos „Kalevipoeg“. Trükist ilmus veel Carl Robert Jakobsoni „Kooli lugemise raamat“, milles oli palju illustratsioone ja Eestimaa kaart (H. Rannap, 2002).

1918. aastal muutis Vabadussõda Eesti kooli tegevuse katkendlikuks. Kooliraamatukogus olid kasutusel nii eesti- kui ka venekeelsed raamatud. Suureks probleemiks oli õpikute puudus, kuna kogu riik mobiliseeriti sõtta. Ministeeriumikool kasutas põhiliselt venekeelseid õpikuid. Näiteks 1919/1920. õppeaastal oli Sindi gümnaasiumi õpetajate raamatukogus eestikeelseid raamatuid 20, venekeelseid 85. Õpilaste raamatukogus oli venekeelseid raamatuid 300. Kooli raamatukogu täiendati ka mõisatest hangitud saksakeelse kirjandusega. Uued õpikud hakkasid regulaarselt ilmuma 1919. aastal. Tähtsamatest õpikutest, mida Sindi koolis kasutati, nimetas ajaleht „Olevik“ C.R.Jakobsoni „Kooli lugemise raamatut“, M.Lipu „Piiblilugu“, A.Mohrfeldti „Kiriku ajalugu“ (Sindi gümnaasiumi veebileht).

Nõukogude periood oli väga raske nii majanduslikult, poliitiliselt kui sotsiaalselt. Sellele ajale oli iseloomulik kontrollida ja hävitada keelatud ning vananenud kirjandust. Kui Eesti sattus 1940. aastal nõukogude võimu alla, kannatas seetõttu ka kooliraamatukogu. Nõukogude Liidu ajal pidi raamatukogu tegema kirjandusalast propagandat õpilaste, õpetajate ja lastevanemate hulgas. Lihula koolis hävitati kirjandus, mis oli kas otseselt või kaudselt seotud Eesti omariiklusega, samuti memuaarid ja suurmeeste elulood (Lihula gümnaasiumi veebileht).

Eesti Vabariigi iseseisvumine tõi endaga kaasa tormilised muudatused Eesti hariduselus ning kooliraamatukogude töös (Raamatukogud avatud ühiskonnas, 1999, lk 162). Kooliraamatukogud muutusid õppimise ja enesetäiendamise kohtadeks (Raamatukogud avatud ühiskonnas, 1999, lk 179).

Viimaste kümnendite jooksul on kooliraamatukogud kiiresti muutunud ja arenenud seoses muudatustega haridussüsteemis aastail 2002-2012. Sellel perioodil loodud põhikooli- ja

gümnaasiumi seadus andis koolile suurema võimaluse rõhutada enda eripära. Uuendatud õppekava järgi seotakse õppetegevus igapäevaelu ning huvitegevusega, tegevusi hinnatakse kujundavalt jne. Uuenenud õpikäsitus annab õpetajatele suuremad võimalused teha koostööd kooliraamatukogudega (Raamatukogud ja raamatukogundus Eestis, 2014, lk 61).

Tänapäeva Eesti kooliraamatukogude missioon on kujundada inimeste lugemisharjumusi, toetada elukestvat õpet ja tagada ligipääs informatsioonile, teadmistele ja kultuurile. Tulemuseks on kultuurne, intelligentne ja elus hästi hakkama saav kodanik. 21. sajandi raamatukogud on usaldusväärsed, mitmekülgsed, pakuvad kõigile võrdseid võimalusi ja lähtuvad kasutajate vajadustest. Raamatukogud on info- ja kultuurikeskused, mis käivad ajaga kaasas ning reageerivad paindlikult ühiskondlikele ja tehnoloogilistele muutustele (21. sajandi raamatukogu, 2016, lk 5).

1.2. Õppija motivatsioon lugemishuvi kujunemisel

1.2.1. Motivatsioon

Motivatsioon on teoreetiline konstruktsioon, mille abil seletatakse käitumise, eelkõige eesmärgipärase käitumise algatamist, suunda, intensiivsus, püsivust ja kvaliteeti (Maehr & Meyer, 1997, viidatud Brophy, 2014, lk 14 kaudu). Motiivid on hüpoteetilised konstruktsioonid, millega seletatakse, miks inimesed teevad seda, mida nad teevad. Motiive eristatakse nendega seotud eesmärkidest ja strateegiatest (J. Brophy, 2014, lk 14).

Motivatsioon on oluline osa õppeprotsessis, millega saavutatakse tööks vajalikud eeldused. Eesti Entsüklopeedia defineerib *motivatsiooni* motiivide kogumina, mis ajendab inimest mingil kindlal viisil toimima (EE VI kd, 1992, lk 429). Kooli kontekstis kirjeldatakse terminit *õpimotivatsioon* selle kaudu, kui palju tähelepanu ja vaeva on õpilased valmis eri tegevustele pühendama, olgu need siis õpetajate soovitatud või mitte (J. Brophy, 2014, lk 14).

Musto (2014) rõhutab oma magistritöös: “Motivatsioon võib tekkida, kuna tegevust ise väärtustatakse, või kuna väline sund on tugev. Inimesed, kes väärtustavad ülesannet ennast, mitte välist tasu, on tavaliselt parema esitusvõime, järjepidevuse, kõrgema loovuse, vitaalsuse, enesehinnangu ja üldise enesetundega” (M. Musto, 2014).

Õpimotivatsioon hõlmab psühholoogilisi tegureid, mis paneb õpilase tegutsema soovitud eesmärgi (M. Lepik, 2011) suunas. See hõlmab vajadusi, huvisid, õpitava väärtustamist, aga ka õppimise eesmärke. Üheks viisiks hoida sisemist õpimotivatsiooni, on säilitada õpilase õpihuvi (M. Lepik, 2011). Õpimotivatsiooni ergutama tähendab seda, et õpilasi julgustatakse kasutama õppimisel erinevaid strateegiaid põhjalikumaks infotöötamiseks ja oskuste arendamiseks. Õpilased võivad olla õppima motiveeritud olenemata sellest, kas õppimise sisu pakub neile huvi, või kas nad peavad õpitegevusi meeldivaks.

Sirje Pihti (2004) arvates ei ole õpimotivatsioon lihtsalt seisund, mis tuleb tekitada enne, kui hakatakse õppima, vaid seisund, mis on õpilases juba olemas. Seda tuleb aktiveerida, hoida terve õppeprotsessi jooksul ning hiljem ka õpitu rakendamisel (S. Piht, 2004). Siiski pakub sisemiselt motiveeritud tegevus rohkem naudingut, on positiivselt seotud püsivama õppimise, saavutuste, tajutud pädevuse ning negatiivse ärevusega (Joan Lucariello et al., 2015).

Eesti koolides on paljudel õpilastel kadunud igasugune huvi õppimise vastu. Sellega kaasneb taseme langus, piiratud silmaring ja kultuuritus. Kool peab toetuma õpimotivatsioonile – õpihuvile, mida õpetajad oskavad luua (P. Leppik 2010, lk 63).

1.2.2. Lugemispädevus ning lugemishuvi äratamine

Lugemispädevuse (ingl. k. *literacy*) tähtsust inimese toimetulekus kaasaegses ühiskonnas on oluliseks peetud viimase poole sajandi vältel (A.Toomela et al., 2018). Lugemispädevus on võime mõista ja kasutada kirjalikke tekste, et saavutada oma eesmärke, arendada oma teadmisi ja võimeid ning osaleda ühiskonnaelus (A.Toomela et al., 2018).

PISA 2018 uurimistulemustest ilmneb, et Eesti põhikooliõpilaste oskused on Euroopa absoluutses tipus ja maailmas esikaheksas (Haridus- ja Noorteamet). Eesti on PISA 2018 uuringu tulemuste põhjal lugemistulemustes maailmas 5. kohal (Innove). Toomela (2018) on leidnud, et Eestis ei ole läbi viidud laiapõhjalisi uuringuid eesti laste lugemispädevuse kohta, mis võimaldaksid täpsemalt hinnata, missugusel tasemel on põhikooli õpilaste lugemisoskus ning kas ja kuidas nad oskavad erinevates valdkondades seda oskust rakendada (A.Toomela et al., 2018). Toomela (2018) arvates on Eestis vaja läbi viia vaatlus- ning sekkumisuuringuid, mis võimaldaksid leida sobivaid õpetamispraktikaid, kuidas laste lugemispädevust tõhusalt toetada (A.Toomela et al., 2018).

Mõtlemine hakkab muutuma Eestis defitsiidiks, kuigi see pole ainult Eesti probleem: ei vallata mõisteid, ümbritsevat maailma tajutakse arvuti kaudu, millega seoses loetakse vähem (P. Leppik, 2010, lk 59-60). Eriti katastroofilise mõjuga on lugemise vähenemine lastel. Ameeriklaste uurimuste kohaselt aitab alates 12.-13. eluaastast intellekti arendada kõige rohkem lugemine (P. Leppik, 2010, lk 60). Lugemise kaudu teadvustatav semantiline (mõisteline) info on ainult inimestele omane. Paraku mõistavad tänapäeva lapsed loetavat üha raskemini, sest kogemusi on väga napilt (P. Leppik, 2010, lk 60).

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse direktor Anne Rande (2005) väidab, et tegelikult on ju kõigile teada, et laste lugemus aina väheneb. Tema arvates on probleemiks keskendumisraskused. Informatsiooni tuleb nii palju, et muututakse pealiskaudsemaks (S. Mallene 2010, lk 4). Tänapäeva kooli suureks ohuks on see, et mõisteid ei omandata meid ümbritsevast tegelikkusest, vaid nn virtuaalmaailmast. Selle asemel, et õppida tundma kas või koduloomi ja minna selleks lastega lauta või karjamaale, vaadatakse hoopis värvilisi pilte, sh efektsete arvutiprogrammide kaasabil (P. Leppik, 2010, lk 51). Tänapäeva tehisintellekt suudab kogu selle teadmise, mida koolis antakse kaheteistkümnepäevase kooliaastaga, omandada paari päeva või nädalaga (Aru, 2021). Virtuaalmaailmas „elamine“ süvendab meie noortes lõtvust ning tööpõlgust. Paljudele lastele ja noortele on internet ja teler ainsad maailma mõtestamise allikad (P. Leppik, 2010, lk 54). Internetis klikkimine ja reklaamipiltidest laengu saamine nõuab tunduvalt vähem mõtlemisvõimet kui sisuka raamatuteksti tunnetamine. Probleem ei ole mitte selles, et infokandja vahetub: raamatust CD-plaadile või internetti, probleem on selles, kui lugemise asemel klikitakse, kui kõiki väärtusi lubatakse leida vaid hiirekliki kauguselt (Kloostri internetini, 2001, lk 172). Õpilastel, kellel on põhikooli lõpuski suuri raskusi lugemisega, istuvad tundide kaupa arvuti taga, kus on tegemist eelkõige tajumisega, mis on just loomariigis oluline protsess (P. Leppik, 2010, lk 60).

Eesti Lastekirjanduse Keskuse (Tallinn, Pikk tänav 73) töötajad Anne Kõrge, Tiina Undrits ja Kaja Tuberk tõid Tartu Ülikooli Narva Kolledži üliõpilaste õppekäigu kohtumisel 10. mail 2022 Eesti Lastekirjanduse Keskuses välja, et üheks olulisemaks sammuks on kujundada noortes harjumus raamatukogus käia lasteaiast alates, pakkudes kõigepealt võimalusi kuulata lugusid koos lapsevanematega, näiteks muinasjutuhommikutel. Eriti delikaatselt tuleb suhtuda teismelistesse, sest nende huvi lugemise vastu kahaneb just siis, kui neile ei anta valikuvõimalusi, vaid surutakse kindlaid kohustuslikke teoseid või

tegevusi peale. Rohkem võiks lubada väiksema lugemishuviga noortel esimeste tegevustena lugeda koomikseid. Näitena toodi Arvo Pärdi elust ja tegevusest välja antud koomiksiraamat, mis võimaldab noortel sobivamas vormis mõista helilooja elu- ja loometeed. Arenguruumi on ka kirjanduse õpetajatel, et planeerida õppetegevust paindlikumalt. Kooliraamatukogu võimaluste kohta arvati, et nende probleemiks on sageli rahanappus ja ruumipuudus. Seetõttu on kooliraamatukogude fondides põhiliselt RÕK-i õppekirjandus. Kooliraamatukogude roll on sel juhul suunata noori lähimatesse küla-, linna-, maakonna raamatukogudesse, teha nendega tihedamat koostööd.

Et tõsta laste motivatsiooni, pakub Eesti Lastekirjanduse Keskuse koduleht välja „Lugemaõppimise nipid“, mida saab rakendada ka kooliraamatukogude töös. Et tekitada lastes raamatuhuvi ja suunata neid varakult lugema, soovitame oma lapsi mitte väga rangelt kasvatada ja sundida, vaid minna nende loomuliku arenguga kaasa ja seda soodustada. Keerulisemaks läheb asi koolieas, kuid ka selles vanuses on iga lapse jaoks raamat, raske on lihtsalt õigeid teoseid üles leida. Väikelapse arengut mõjutab enim perekond. Lapse kirjanduslik kasvamine pole siin erand (ELKK).

Narva Keskraamatukogu Lastekirjanduse osakonna töötaja intervjuus toodi välja kolm aspekti, mis tekitavad huvi lugemise vastu. Esiteks, üldine hea atmosfäär peres. Laps loeb, kui peres on välja kujunenud lugemiskultuur ning vanemad on noortele eeskujuks. Teiseks on tähtis, et kirjanduse õpetaja on ise huvitav inimene, kes armastab oma ainet. Ta tekitab õpilases huvi lugemise vastu sellega, et ei anna neile valmis vastuseid, vaid laseb lastel need ise leida - pakub avastamisrõõmu. Kolmandaks on raamatukoguhoidja sõnul väga oluline raamatukogu ning õpetajate koostöö. On väga tähtis, et õpetaja oleks kursis, missuguseid võimalusi ja materjale raamatukogu õpilastele õppetegevuse toetamiseks pakub. Siis on õpetaja soovitused veenvamad ja motiveerivad õpilasi rohkem raamatukogu teenuseid kasutama, sealt raamatuid laenutama. Narva Keskraamatukogu Lastekirjanduse osakonna töötaja soovib lastel, kes külastavad raamatukogu harva, laenutada mitu raamatut korraga ning hakata neid kohe lugema. Tema sõnul tekib huvi lugemisprotsessi käigus ning laps saab aru, mis on tema jaoks tegelikult huvitav, mis omakorda innustab edasi lugema ja uusi raamatuid laenutama.

Jüri Jarvet meenutas, et tema huvi raamatute vastu tekkis pärast luule avastamist 18-aastaselt (Loomine ja lugemine, 1986, lk 161). Järveti arvates tekib rõõm niisugusest kirjandusest, mis pakub eeskätt esteetilist naudingut. Ta eelistas lugeda teoseid mitu korda.

Ta sai aru, et peab neid väga puhanult lugema, et nautida ütlemise ilu, kujundirikkust, stiili ühtsust. Neid raamatuid ta pikalt ei lugenud, vahetas need teise raamatu vastu välja, kui tundis, et vastuvõtuvõime hakkas väsima (Loomine ja lugemine, 1986, lk 161).

Õpilases lugemisarmastust äratada on üks olulisemaid tegureid, et lapsed ennast kogu elu hariksid (S. Mallene, 2010, lk 5). Kooli ülesanne pole mitte ainult teadmisi aju trükkida, vaid ka avasid avada: haridussüsteem peaks võimaldama lapsel ennast leida. Iga laps võib mingil ajal avaneda (Aru, 2021). Kui see on raamatu avastamine, siis on see hea võimalus oma lugemishuvi tõsta. Aru sõnul on aju plastiline, alati muutuv, ta on võimeline õppima uusi asju (Aru, 2021). Ilukirjanduse lugemine on tunde kasvatus, mis asendab mitut kooli. Taiplik lugeja loeb tekstist välja ka palju niisugust, millest autoril polnud teksti kirjutades aimugi (Kloostri internetini, 2001, lk 236).

2. KOOLIRAAMATUKOGU VÕIMALUSED

2.1. Kooliraamatukogu töö eesmärgid vastavalt RÕK-ile

Kooliraamatukogud on koolide üksused, mille tegevust koordineerib Haridus- ja Teadusministeerium. Kooliraamatukogude ülesanded on määratud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses.

PGS-i kohaselt peab koolil olema raamatukogu, mis toetab õpet, arendab õpilaste iseseisva õppetöö oskust ja lugemishuvi (Põhikooli- ja gümnaasiumi seadus 2016).

Kooliraamatukogu eesmärgid:

- (1) Koolil peab olema raamatukogu.
- (2) Raamatukogu põhiülesanne on toetada trükiste, audiovisuaalsete ja muude infokandjate säilitamise ja kättesaadavaks tegemise kaudu kooli õppekava järgset õpet, arendada õpilaste iseseisva õpitöö ja teabe hankimise oskust ning lugemishuvi.
- (3) Raamatukogu kogud jagunevad otstarbe järgi põhikoguks ja õppekirjanduse koguks.
- (4) Kooliraamatukogude töökorralduse alused kehtestab valdkonna eest vastutav minister.
- (5) Rahvaraamatukogu võib täita kooliraamatukogu põhiülesannet põhikogu osas, kui rahvaraamatukogu asub kooliga samas hoones või kooli hoonele piisavalt lähedal, et kooliraamatukogu põhiülesande täitmine ei oleks takistatud. Sellisel juhul peab kooliraamatukogus olema vähemalt õppekirjanduse kogu (Kultuuriministeerium 2021).

Kooliraamatukogu täidab neid ülesandeid, arendades oma tegevuspoliitikat ja teenindust, valides ja soetades allikaid ning varustades neid otsimisjuhiseiga, võimaldades seega nii füüsilist kui vaimset juurdepääsu vajalikele infoallikatele (Kooliraamatukoguhoidja käsiraamat, 2001, lk 6).

Kooliraamatukogu on õpiprotsessi toetajana õppeasutuse osa. PGS-i järgi peavad raamatu- ja õppekirjanduse kogu olema igas koolis. Kui koolis raamatukogul põhikogu puudub, tagab kooliõpilaste raamatukoguliku teenindamise kohalik rahvaraamatukogu (Kultuuriministeerium 2021).

2.2. Kooliraamatukogu funktsioon

Kooliraamatukogu manifesti (1999) järgi pakub kooliraamatukogu teenuseid õppimiseks; sh raamatuid ja teisi allikaid, mille kaudu õpilased ja töötajad õpivad kriitiliselt mõtlema ja omandavad oskuse kasutada efektiivselt kõiki teabevahendeid. Kooliraamatukogu annab õpilastele elukestva õppimise kogemused ja arendab nende kujutlusvõimet, võimaldades neil areneda vastutustundlikeks kodanikeks (Kooliraamatukoguhoidja käsiraamat, 2001, lk 5).

Teeninduse ja töökorralduse alused on sätestatud määruses „Kooliraamatukogude töökorralduse alused“ §16 (2011), mille kohaselt lugejateeninduse korraldus, lugeja õigused ja kohustused sätestatakse kooli direktori kinnitatud raamatukogu kasutamise eeskirjas (Kooliraamatukogude töökorralduse alused 2011, §16). Finantseeringu eest vastutavad nii kohalikud omavalitsused kui ka HTM. Vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele eraldab raha õpikufondiks ministeerium ja põhifondiks kooli pidaja.

Valga Gümnaasiumi kooliraamatukogu juhataja Nugis (2013) viis läbi uuringu, mille eesmärgiks oli välja selgitada raamatukogude vahelise laenutuse olulisus ja kasutamine, et leida lahendusi kooliraamatukogude kogude komplekteerimisprobleemidele. Ta leidis, et kooliraamatukoguhoidjatele valmistavad muret nii õppekirjanduse tellimine, rahastamine kui ka kirjastamise probleemid. Ta nendib, et hästi varustatud kooliraamatukogu on selleks ideaalne paik, kus asjakohaste teadmistega raamatukoguhoidja õpilasi suunab (E. Nugis, 2013).

Eduka kooliraamatukogu loomiseks ei piisa vaid majanduslikest ressurssidest ja hoolikalt valitud teavikutest. UNESCO kooliraamatukogude manifestis (1999) on välja toodud, et raamatukoguhoidja ja õpetaja koostöö tulemusel saavutavad õpilased parema kirja-, lugemis- ning ka õppimisoskuse taseme ja omandavad probleemide lahendamise, infovahetuse ning suhtlemise oskused (Kooliraamatukoguhoidja käsiraamat, 2001, lk 5).

2.3. Kooliraamatukogude tegevus eesti kirjanduse populariseerimisel

Luulik Kokamäe (1986, lk 188) sõnul võib kirjanduse mõju samastada kogu elu, kogu ümbruse mõjuga. Kui meid mõjutab elu ja suunab meie arengut, siis sama teeb ka kirjandus (Loomine ja lugemine, 1986, lk 188). Vambola Maavara arvates (1986, lk 196) peaks kirjandus kui üldistatud intellektuaalne ja emotsionaalne kogemus üldjuhul tooma lugejale kasu. Palju lugenud inimene suhtub elunähtusesse ehk kriitilisemalt, analüüsivamalt ja mõistvamalt kui vähem arenenud inimene, seega on ta sotsiaalselt vastuvõtlikum (Loomine ja lugemishimulisem. 1986, lk 196).

Ilukirjanduse lugemisel on mitu funktsiooni. Näiteks, lugemise käigus areneb õpilase tähelepanu, tajus, mõtlemine. Lugemine tõstab keelekultuuri ning arendab loogilist mõtlemist ja analüüsimisoskust. Ilukirjandus pakub elamusi, vahendab ja mõtestab argielus kättesaamatuid kogemusi jne (S. Mallene, 2010, lk 5).

Eestlaste ilukirjanduse lugemise harjumus üha väheneb (Kultuuriministeerium 2021).

Ilukirjanduse lugemise vähenemise põhjused võivad olla mitmesugused: lastekirjandus maksab palju, lugemine ei ole enam populaarne, enam tähelepanu on võitnud arvuti ning teler, muud visuaalset, silmadega vastuvõetavat infot on ümberringi väga palju (S. Mallene, 2010, lk 4).

Lugemishuvi algab headest lasteraamatutest, mis innustavad lugema nii kodus kui koolis (Kultuuriministeerium 2021). Koolides pööratakse erilist tähelepanu Eesti kirjanduse lugemisele. Kuna nooremas koolieas on õpetaja õpilastele vaieldamatult üks autoriteete, peaks ta seda lugemishuvi äratamisel ja kirjanduse propageerimisel ära kasutama (S. Mallene, 2010, lk 5-6). Üheks kooliraamatukogu ülesandeks on varustada õpilasi ja õpetajaid eesti kirjandusega, eelkõige õppekava toetava kirjandusega (Kooliraamatukoguhoidja käsiraamat, 2001, lk 8).

Kooliraamatukogu muutmisel õpikeskkonnaks on üheks võtmeküsimuseks aineõpetajate ja kooliraamatukoguhoidja koostöö. Eesti kirjanduse õpetajad võiksid samuti omavahel kokku leppida, mis ajal keegi konkreetset kirjandusteost käsitleb, et tagada õpilastele paremad tingimused kirjandusteoste kättesaamisel (Kooliraamatukoguhoidja käsiraamat, 2001, lk 10). Tähtis on ka kooliraamatukoguhoidja nõustav roll õpilaste kirjanduse valikul. Eesti kirjanduse populariseerimiseks korraldatakse kooliraamatukogudes kirjandusõhtuid, Eestimaa kirjanike ja lugejate kohtumisi, et anda võimalus arutada tekste koos autoritega.

Eesti kirjandusega aitavad tutvuda raamatukogutunnid ning temaatilised üritused. Kooliraamatukogudes korraldatakse raamatunäitusi, huvitavaid luuleõhtuid. Eesti kooliraamatukogud pakuvad oma lugejatele olulisemaid kultuuriajakirju ja -ajalehti: Hea Laps, Keel ja Kirjandus, Looming, Loomingu Raamatukogu, Müürileht, Sirp, Teater.Muusika.Kino, Täheke, Uma Leht, Vikerkaar, Õpetajate Leht ja Värske Rõhk. Väga aktiivne on kooliraamatukogude ning linna- või keskraamatukogude koostegevus, kus arendatakse koostööd autorite, raamatute koostajate ja kirjastustega eesti kirjanduse populariseerimiseks. Loomingulised kohtumised avavad uusi arenguperspektiive ja laiendavad raamatukogu lugejaskonda (Narva Keskraamatukogu arengukava 2021-2026, lk 12).

Igal aastal tõlgitakse teistesse keeltesse paljude Eesti autorite teoseid. EKTK-i andmetel tõlgiti 2019. aastal 67 Eesti kirjaniku teost 20 keelde. Kooliraamatukogust võib leida Eesti autorite teoseid, nt inglise, vene, saksa, ukraina, prantsuse jmt keeles (Kultuuriministeerium 2021).

2.4. Kooliraamatukogu õppevara ja õppematerjalid Narva Vanalinna Riigikooli näitel

2.4.1. NVRK-i raamatukogu

NVRK-i kooliraamatukogu on sama noor kui kool. 2021. aastal tähistas kool oma 20. sünnipäeva. Raamatukoguhoidja töötab koolis 4 aastat. Raamatukogu asub kooli ajaloolises hoones teisel korrusel ja on avatud koolipäevadel 9.00-16.30ni. Lugemissaal puudub, sest ruumivõimalused on piiratud. Siin on kaks lauda ja 6 istekohta. Kooliraamatukogus on kasutusel raamatukogusüsteem RIKS. Koolis kasutatakse ribakoodiga lugejapiletit. Kokku on raamatukogus 22334 teavikut, sellest 10783 on õpikud, 9525 on raamatud, ja neist omakorda 4530 on ilukirjanduslikud teosed. Lisaks soovituslikule kirjandusele on raamatukogus väikeses koguses muud ilukirjandust nii eesti, vene, inglise kui ka saksa keeles. NVRK-i raamatukogu toetab õppeprotsessi, komplekteerides õpetajate ja õpilaste jaoks õpikufonde RÕK-i järgi. Kooliraamatukogu tellib töövihikuid ja muid lisamaterjale, arvestades õpetajate soove. NVRK-i raamatukogus toimuvad erinevad üritused, näiteks raamatukogu tutvustused esimestele klassidele. Korraldatakse raamatukoguaasta avamisel ettelugemisi kolmandatele klassidele ning tehakse koos eesti keele õpetajatega raamatukogutunde, kus õpetatakse kasutama

sõnastikke ja entsüklopeediaid. Kooliraamatukogu osaleb ka 1. klassi tutvumispeol. Kooliraamatukogus vormistatakse temaatilisi stende. 2021. aastal toimus NVRK-s aktsioon „Raamat kingituseks“, mille käigus õpilased ja õpetajad annetasid koolile erinevaid raamatuid.

2.4.2. NVRK-i Eesti kirjanduse õppevara ja õppematerjalid

Komplekteerimise edukaks toetamiseks peab kooliraamatukoguhoidjal olema ülevaade: kirjastamisoludest; raamatulevist; kooli õppekavast; kooli finantseerimisest; kooliraamatukogude komplekteerimise alustest ja spetsiifikast (E. Nugis, 2013).

Õppekirjanduse kogu on „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse“ § 15 lõike 2 alusel Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud põhikooli riikliku õppekava, põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava ja gümnaasiumi riikliku õppekava täitmiseks vajalike teavikute kogu, mille moodustavad õpikud ning õppematerjalide komplektid (õpetajaraamat jms) (Kooliraamatukogude töökorralduse alused 2011, § 15). Põhikooli Riiklikus Õppekavas (2010) on välja toodud, et igas klassis valib õppeks vajalikke õpikuid, tööraamatuid ja töövihikuid kool hariduse infosüsteemi õppekirjanduse alamregistrist (PRÕK, 2010).

2.4.3. Õppematerjalide kvaliteet

NVRK-i kooliraamatukogu pakub PRÕK-ile vastavaid eesti kirjanduse õpikuid:

V klass

Vardja, M., Vardja, K. Tulepesad. 5. klassi kirjanduse õpik. Tallinn: Koolibri 2006

VI klass

Vardja, M., Vardja, K. Kivikillud. 6. klassi kirjanduse õpik. Tallinn: Koolibri 2006

VII klass

Kivisilla, V., Ratasseppe, P., Rooste, J. Labürint I. 7. klassi kirjanduse õpik. Tallinn: Avita 2011

VIII klass

Kivisilla, V., Ratasseppe, P., Rooste, J. Labürint II. 8. klassi kirjanduse õpik. Tallinn: Avita 2011

IX klass

Kivisilla, V., Ratasseppe, P., Rooste, J. Labürint III. 9. klassi kirjanduse õpik. Tallinn: Avita 2011

NVRK-i kooliraamatukogu pakub õpilastele RÕK-is olevat kirjandust ehk ilukirjanduslikke teoseid, mida loetakse põhiliselt keele- ja kirjanduse tundides. Mainitud kirjandus sobib ka raamatusõbrale, kes tahab värskendada mälu mõne klassiku teose kohta või tutvuda uue autori loominguga.

Sammler (2013) leiab, et tüviteksti mõiste seletus on PRÕK-i järgi klassika, nn tüvitekst. Sammler selgitas, et see, mida õpetaja peab klassikaks, ongi tüvitekst. See tähendab, et õpetajale jäetakse vabad käed, otsustamaks, milliseid teoseid käsitleda, et õpilane tunneks tüvitekste (E. Sammler, 2013).

NVRK-i kooliraamatukogu pakub eesti kirjanduse õpetajatega kooskõlastatud tüvitekstide nimekirja.

V klass

Fr.Tuglas. Siil

VI klass

S.Rannamaa. Kadri

A.Kivirähk. Sibulad ja šokolaad

Fr.R. Kreutzwald. Kalevipoeg (E.Raua töötluses)

F.Faehlmann. Müütilised muistendid

VII klass

Fr.R.Kreutzwald. Eesti rahva ennemuistsed jutud

O.Luts. Kevade

S.Rannamaa. Kasuema

VIII klass

M.J.Eisen. Raha-augu jutud

L.Koidula. Säärane mulk

Fr.Tuglas. Novelle. Popi ja Huhuu

M.Unt. Hüvasti, kollane kass

IX klass

J.Liiv. Vari

F.Tuglas. Novellid. Toome helbed

J.Tangsoo. Hanejaht

NVRK-i kooliraamatukogul puuduvad digitaalsed õppematerjalid, nt e-raamatud. Kooliraamatukogu pakub lugejatele ajakirju. Kooliraamatukoguhoidja sõnul on palju vanu

ajakirju, aga uuematest ainult need, mida ministeerium tasuta saadab, sest raamatukogu perioodika eelarve katab ainult Õpetajate Lehe tellimuse. Nii käivadki kooliraamatukogus praegu (2021.a): Sirp, Akadeemia, Oma Keel, Eesti Loodus, Hea Laps; Tähekesest ainult erinumbrid. Riigikaitse programmiga seoses on fondides Sõdur ja Hea Kodanik. Raamatukogu fondi kuulub ka entsüklopeediaid, sõnastikke, käsiraamatuid, keeleteaduslikke allikaid, eesti teaduskirjandust jne.

Sõnastikud. Entsüklopeediad. Käsiraamatud. Vestmikud

Eesti-vene sõnaraamat. EKSA. 2006

Eesti keele seletav sõnaraamat. EKSA. 2009

V.Lopatin, L.Lopatina. Vene-Eesti Seletav Sõnaraamat. TEA Kirjastus. 2006

Eesti-Vene sõnaraamat. EKSA. 1999

P.Arumaa, B.Pravdin, J.V.Veski. Vene-Eesti sõnaraamat. Valgus Kirjastus. 1975

J.Tamm. Eesti-Vene sõnaraamat. Teaduslik Kirjandus. 1949

Õigekeelsuse käsiraamat. EKSA. Tallinn 2000

I.Külmoja, T.Lagle, H.Leemets, A.Õim. Eesti-Vene õppesõnastik. Valgus Kirjastus. 1990

Эстонский биографический словарь. KRK. 2003

H.Vissak. Juriidiline vestmik-teatmik. Estada Kirjastus, 2003

H.Vissak. Vestmik. Dialoogist dialoogideni. Agitaator. 2010

E.Väri, J.Silvel, R.Kleis. Võõrsõnade leksikon. Valgus Kirjastus. 2000

TEA. Entsüklopeedia. TEA Kirjastus. 2018

ENE. Eesti Entsüklopeedia. Valgus Kirjastus. 1985

jmt

Keel ja kirjandus

Maailma-kirjanduse leksikon. TEA Kirjastus. 2012

E.Annus, L.Epner, A.Järv. Eesti kirjanduslugu. Koolibri. 2001

O.Kruus, H. Puhvel. Eesti kirjanike leksikon. Eesti Raamat. 2000

G.Suits. Väike luuleraamat. Eesti Riiklik Kirjastus. 1964

Eesti kirjanikke. B.Alver. Ilmamaa. 2003

E.Lepik.Edward Kess. Maailm veetilgas. Maurus. 2015

H. Joonuks. Kirjanduslikke paiku Eestis. Koolibri. 1999

R.Põldmäe. C.R.Jakobsoni teedest ja töödest. Eesti Raamat. 1985

Р.Каллас. Эстонская литература. Начальный курс. Sarapuu. 1998

Р.Каллас. Произведения эстонской литературы I-II. Sarapuu. 1998

G.Extra, Kutlay Yagmir. Keelterikas Euroopa. British Council. 2012

jmt

3. UURIMISTÖÖ METOODIKA

3.1. Uurimismeetodi iseloomustus

Andmete kogumiseks kasutab autor kvalitatiivset ning kvantitatiivset uurimismeetodit. Kvantitatiivseks meetodiks on küsitlus ning kvalitatiivseks intervjuu. Raamatus „Uuri ja kirjuta“ Hirsjärvi (2010, lk 180) on öeldud, et küsitlus ning intervjuu on *survey*-uurimuse peamised meetodid. Inglisekeelne sõna *survey* tähendab selliseid küsitluse, intervjuu vorme, kus andmeid kogutakse standardiseeritult ja katseisikud moodustavad valimi või näidise suuremast üldkogumist (Hirsjärvi et al., 2010).

Autor kaasas hea ülevaate saamiseks uuringusse erinevad kooli esindajad. Uurimuse käigus viidi läbi küsitlused NVRK-i II ja III kooliastme õpilaste (5.-9. kl) ning eesti kirjanduse õpetajate seas. Uurimisküsimustele saadi vastused intervjuu kaudu NVRK-i raamatukoguhoidjaga. NVRK-is tegutsevad alg-, põhikool ja gümnaasium ühe asutusena. Et lahendada uurimise käigus tekkinud probleemi õpilaste lugemismotivatsiooni vähesuse kohta, küsiti eksperthinnanguid ka 3 Eesti Lastekirjanduse Keskuse ja 1 Narva Keskraamatukogu töötajalt.

3.2. Küsitluste eesmärgid ja koostamise põhimõte

3.2.1. Valim

Valimisse kuuluvad Narva Vanalinna Riigikooli II ja III kooliastme eesti kirjanduse 65 õpilast. Uuritavate hulka valis autor ka kõik kahes kooliastmes töötavad eesti kirjanduse õpetajaid. Valimi moodustas 5 õpetajat.

3.2.2. Mõõtvahendid

Lõputöö eesmärgist lähtudes koostas autor eraldi küsitlusvormi nii II (Lisa 1), III kooliastme (Lisa 2) õpilastele kui ka neid õpetavatele pedagoogidele. Hirsjärvi (2010, lk

182) sõnul on see küsitlusmeetod tõhus ning ajakava ja kulutusi on võimalik ette planeerida (Hirsjärvi et al., 2010).

Uurimistöö jaoks viidi II ja III kooliastme õpilaste seas läbi poolstruktureeritud küsitlus interneti teel (Lisa 1). Uuringust võtsid osa 5.-9. klassi õpilased, sest uuritavas Narva koolis hakatakse eesti kirjandust õppima õppekava järgi 5. klassist alates.

Õpilaste küsitlus sisaldas nelja küsimust, neist 1 poolavatud, 1 avatud ning 2 valikvastustega küsimust. Pool- ja avatud küsimuste puhul oli vastajal võimalus anda kommentaare või esitada oma vastus. Saadud tulemuste põhjal viidi läbi statistiline analüüs, koostati joonised, mis võimaldasid teha järeldusi.

Õpetajate küsitlus sisaldas viis küsimust, neist 1 poolavatud, 1 avatud ning 3 valikvastustega küsimust. Poolavatud ning avatud küsimuste puhul oli vastajal võimalus neid kommenteerida või esitada oma vastus. Tagastatud 5 täidetud küsimustikust selgus, et 2 vastanud õpetajat töötab II ja III kooliastmes eesti kirjanduse õpetajana, 4 vastanud II kooliastmes. Tulemusi illustreerivad joonised. Nii õpilaste kui ka õpetajate küsitlusele vastati elektrooniliselt. Autor analüüsis küsitluse vastuseid programmi MS Excel abil.

3.2.3. Küsitluse protseduur

NVRK-i õppealajuhatajale saadeti e-kiri, milles autor küsis luba viia läbi anonüümne küsitlus. Kõigepealt saadi esimese kooli õppealajuhataja positiivne vastus ja temaga lepiti kokku, et küsitluses osalevad 5. – 9. klassi õpilased. Õpilaste küsitlused viidi läbi 2021. aasta oktoobris. Juhtkonna loal anti valimisse kuulunud inimestele eKooli kaudu teada, et koolis toimub vabatahtlik küsitlus, mille eesmärk on välja selgitada õpilaste hinnangud kooliraamatukogu võimaluste kohta. Küsitluse eessõnas palus autor õpilastel vastata 4 küsimusele (Lisa 2). Enne protseduuri selgitati õpilastele, et tegu on vabatahtliku uuringuga. Samuti selgitati õpilastele konfidentsiaalsust ankeetide käsitlemisel. Küsimustele vastati anonüümselt.

Lisaks õpilastele valis autor uuritavateks kõik kahes kooliastmes töötavad eesti kirjanduse õpetajad. Autor võttis uuritavatega ühendust e-posti teel. Kiri sisaldas enesetuvustust, palvet osaleda uurimuses ning lühikirjeldust töö olemuse kohta. Küsimustele vastati anonüümselt. Küsitlus (Lisa 2) toimus Google Forms'i abil 2021. aasta novembris.

3.3. Intervjuu eesmärgid ja koostamise põhimõtted

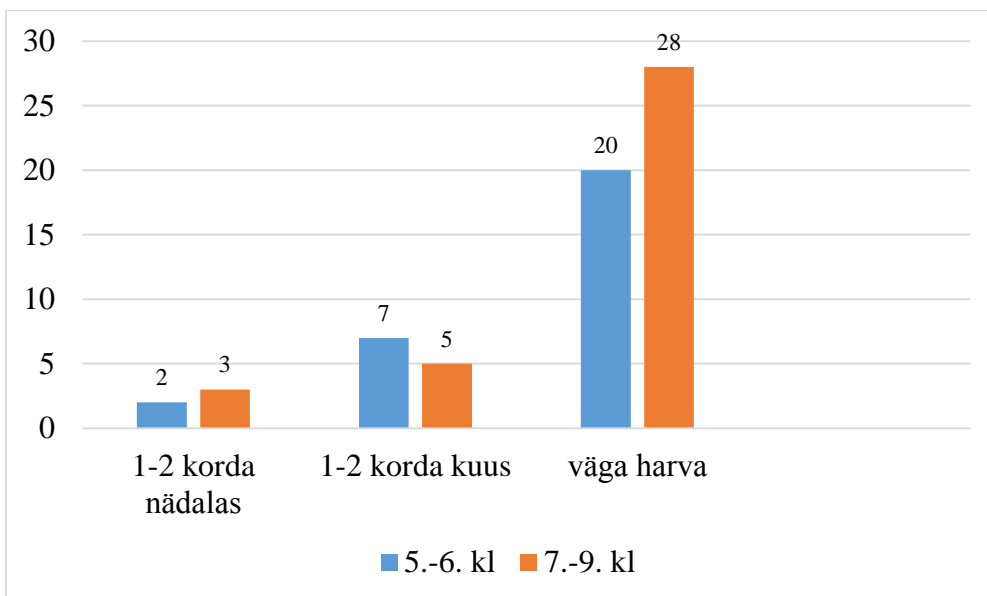
Kvalitatiivse uurimisviisi üks levinumaid andmete kogumise meetodeid on intervjuu. Andmekogumise meetodiks valis autor poolstruktureeritud (*semi-structured*) intervjuu. Intervjuu eesmärk oli saada ülevaade raamatukogu teenustest, varast, koostööst õpetajatega. Täiendavalt selgitati välja raamatukogu praegused kitsaskohad ning võimalused, kuidas üles kerkinud puudusi likvideerida. Intervjuu toimumise kohaks valiti antud kooli raamatukogu ruum. Poolstruktureeritud intervjuus (Lisa 3) kasutas autor varem koostatud intervjuukava. Intervjuu andmeid kasutas lõputöö teoreetilises osas ning kokkuvõttes.

3.4. Küsitluses osalejad

Uurimistöö käigus soovis autor välja selgitada, kas ja mil määral põhikooli õpilased ja eesti kirjanduse õpetajad kasutavad kooliraamatukogu võimalusi õppetöös.

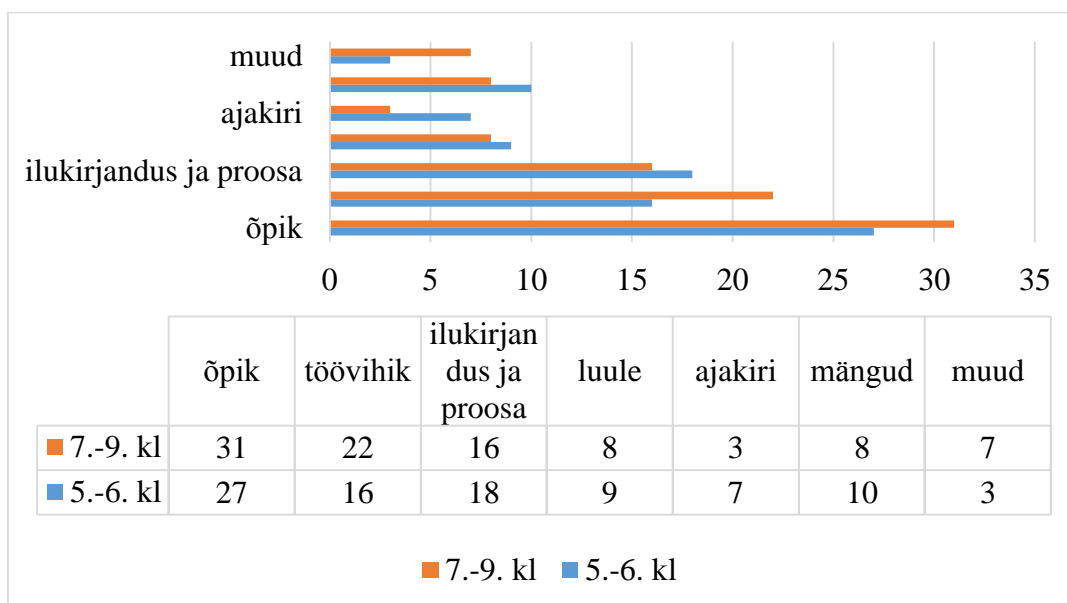
3.4.1. Õpilaste küsitlus

Tagastatud täidetud küsimustikest selgus, et kokku võttis küsitlusest osa 65 õpilast: 5.-6. klasside õpilastest 29 ning 7.-9. klasside õpilastest 36. Esiteks soovis autor teada, kui tihti II ja III kooliastme õpilased külastavad raamatukogu. Raamatukogu külastatavus on kajastatud joonisel 1. Küsitluse tulemusena selgus, et suurem osa vastanutest käib kooliraamatukogus väga harva: 69% (20) – 5.-6. kl õpilastest ning üle 77% (28) – 7.-9. kl õpilastest (joonis 1). Tulemusest selgus, et kõige sagedamini ehk 1-2 korda kuus külastavad kooliraamatukogu 5.-6. kl õpilased – 24%. Ainult 2 õpilast 5.-6. kl vastanutest käib raamatukogus 1-2 korda nädalas, samal ajal 7.-9. kl õpilastest külastab raamatukogu 3. Suur osa lugejatest lakkab raamatukogus käimast või hakkab seda harvemini külastama. Üheks põhjuseks on see, et uue tehnoloogia kasutuselevõttuga on vähenenud lugemine paberkandjalt. Noored eelistavad üha enam raamatukogu asemel otsida vajalikke infomaterjale iseseisvalt veebist. Samal ajal kaob selles vanuses paljudel üldse huvi nii õppimise kui ka lugemise vastu.

Joonis 1. Kui tihti Te külastate kooliraamatukogu?

Teise küsimusega tahtis töö autor teada saada, mis aitab II ja III kooliastme õpilastel kõige rohkem eesti kirjandust õppida (joonis 2).

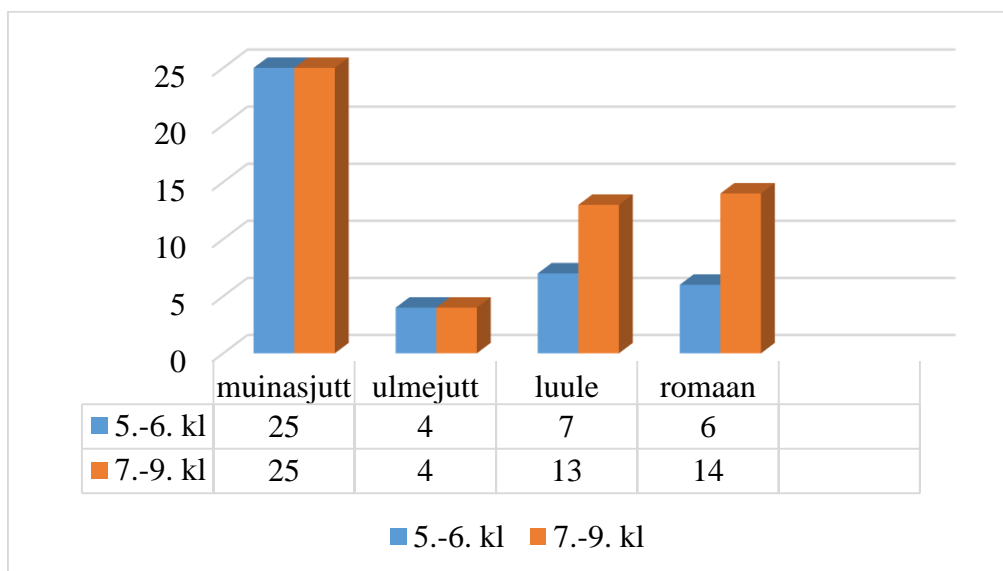

Joonis 2. Mis aitab Teil kõige rohkem eesti kirjandust õppida?

Tulemused näitavad, et kõige sagedamini laenutavad põhikooli õpilased kooliraamatukogust eesti kirjanduse õppimiseks vajalikke õpikuid ja töövihikuid. Jooniselt 2 nähtub, et valdav enamus küsitletud õpilasi arvab, et kõige rohkem aitab eesti kirjandust õppida õpik (27 vastanut 29-st 5.-6. klassides ning 31 vastanut 36-st 7.-9. klassides). Teisel kohal on paljude vastanute arvates töövihik. Nii vastasid 7.-9. kl õpilastest rohkem kui pooled (61%), 5.-6. kl õpilastest aga üle 55%. Vastuseid vaadates on näha, et ilukirjandust,

üldse proosat valis 18 vastanut 5.-6. klassi õpilastest ning 7.-9. klassi õpilastest 16. Vastuste valiku nimekirjas oli „ajakiri“. 5.-6. klassidest 29 õpilast nimetas ajakirju 7, nt lasteajakirja Täheke 1 vastanutest; samal ajal 7.-9. kl õpilased märkisid ajakirju, aga kahjuks ei täpsustanud konkreetselt ajakirjade nimetusi. Küsitluses vastusevariandi „muud“ all nimetasid mõned õpilased ka vanemaid, õpetajaid, sõnastikke ja suhtlemist, aga suurem osa vastustest ei kajasta kooliraamatukogu võimalusi, vaid võimalusi väljaspool kooli. Üks vastus oli „mitte midagi“. Kahjuks on luulehuvilisi vähem. Jooniselt 2 võib näha, et tulemused on peaaegu samad 5.-9. klassini: umbes 25% vastanutest valis „luule“. Tulemused näitavad, et õpik ja vihik on kõige olulisemad õppevahendid õpilaste jaoks. Seega võib järeldada ka seda, et õpilastel tekib assotsiatsioon, et kooliraamatukogust võib laenutada peamiselt õpikuid, sest need on vajalikud õppevahendid, mida ka kõige rohkem kasutatakse.

Järgmisena paluti õpilastel märkida, mis huvitab neid ilukirjanduse liikidest ja žanritest kõige rohkem. Nimekirjas olid muinasjutt, ulme, luule ning romaan. Kolmandalt jooniselt selgus, et kõige rohkem huvitab õpilasi muinasjutt (joonis 3). Kolmandalt jooniselt selgus, et paljud õpilased loevad muinasjutte nii II kui ka III kooliastmes.

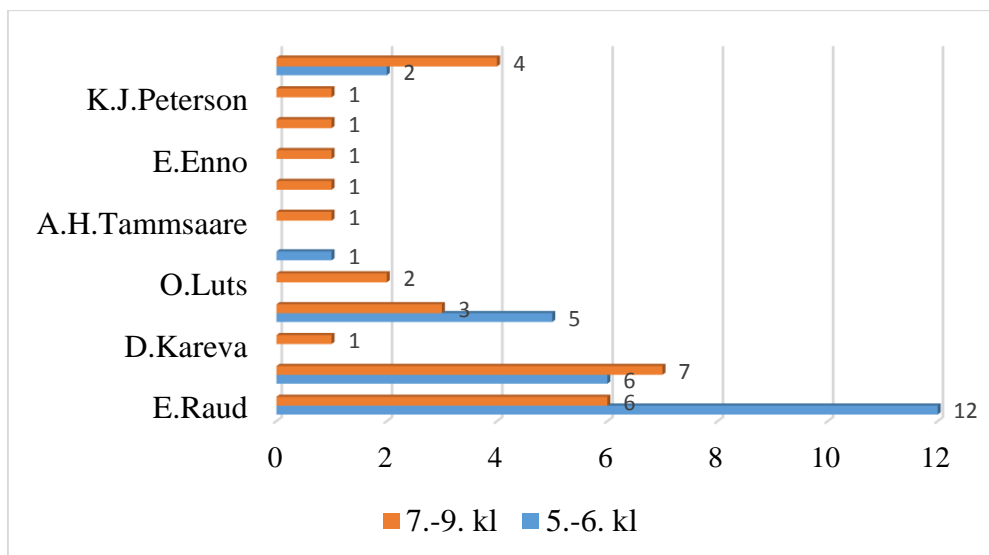

Joonis 3. Mis huvitab Teid kõige rohkem?

Uurimuses paluti õpilastel nimetada tuntumaid eesti kirjanikke. Uurimuse käigus selgus, et eesti autoritest on neile kõige tuntumad Eno Raud ja Andrus Kivirähk (joonis 4). Mõnel õpilasel tekkisid antud küsimusele vastamisel raskused.

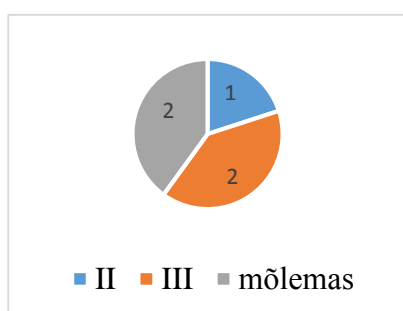
Nimetati ka väliskirjanikke: A. Puškin, S. Jessenin, A. Lindgren, S. King. Üks vastaja märkis, et ta ei tea, sest tema arvates on lastel igas vanuses mitu populaarset kirjanikku. Saadud tulemuste põhjal võib teha järelduse, et 5.-9. kl õpilastele on tuttavad eesti kirjanikud. Õpilased nimetasid ka K.J. Petersoni, O. Lutsu, L. Koidulat, A.H. Tammsaaret, V.G. Ridalat, E. Ennot.

Joonis 4. Kes on Teie arvates kõige tuntumad eesti kirjanikud või luuletajad?

3.4.2. Õpetajate küsitlus

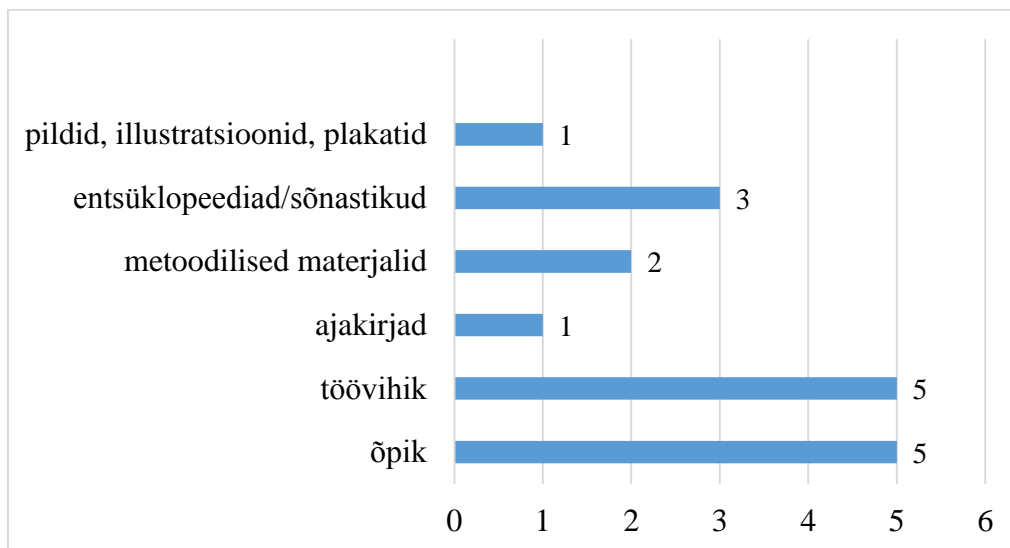
Uuringu läbiviimisel analüüsis autor ka õpetajate arvamusi ja hinnanguid kooliraamatukogu võimaluste kohta.

Joonis 5. Millises kooliastmes Te töötate?

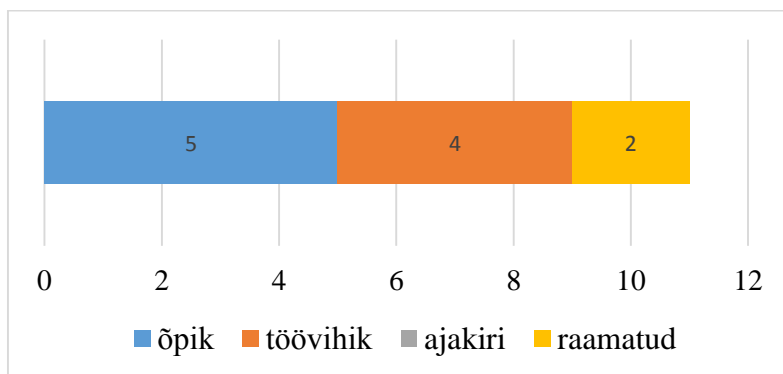
Küsitluses osales 5 eesti kirjanduse õpetajat, kes töötavad NVRK-is kooli II ja/või III kooliastmes (joonis 5). Selleks, et teada saada, mida õpetajad kasutavad oma tööd planeerides ning eesti lastekirjanduse tunde ette valmistades, pakkus autor õpetajatele

valikvastuseid. Tulemustest (joonis 6) selgus, et kõige sagedamini kasutatavad materjalid on õpik ja töövihik. Jooniselt 6 võib näha, et valdav osa õpetajatest märkis küsimustikus ära ka entsüklopeediad ja sõnastikud.

Joonis 6. Missuguseid kooliraamatukogu materjale Te kasutate oma tööd planeerides ja eesti kirjanduse tundi ette valmistades?

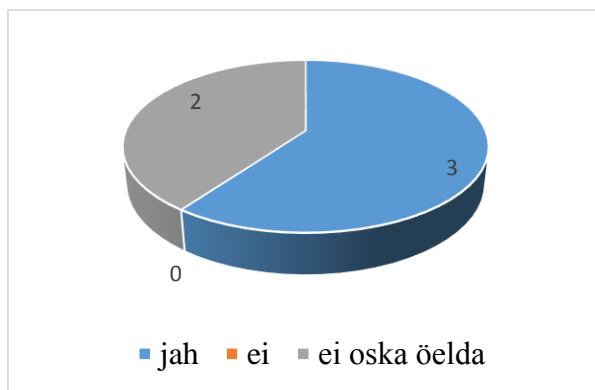
Õpetajatel paluti täpsustada, missuguseid kooliraamatukogu materjale nad kasutavad eesti kirjanduse tundides koos õpilastega. Uurimistulemuste põhjal võib järeldada, et õpetajad kasutavad eesti kirjanduse tundides õpilastega sarnaselt esmajärjekorras õpikuid ja töövihikuid (joonis 7). Harvemini kasutatakse ilukirjandusteoseid, mis kuuluvad kohustusliku kirjanduse hulka, nt Oskar Lutsu „Nukitsamees”, Aino Perviku „Kunksmoor”, Andrus Kivirähki „Sibulad ja šokolaad” jne. Seda täpsustas üks õpetaja. Küsitletud õpetajad tundides ajakirju ei kasuta (joonis 7).

Joonis 7. Mida te kasutate kooliraamatukogust eesti kirjanduse tundides oma õpilastega koos?

Uuringu käigus selgitas autor avatud küsimuste kaudu välja, missugustest uuritava kooli kooliraamatukogu projektidest või üritustest olid II – III kooliastme õpetajad või nende õpilased osa võtnud. Küsitlusest selgus, et koostöö võimalused kooliraamatukoguga on olnud järgmised: muistendi kirjutamine, müütide tõlkimine vene keelest eesti keelde. Üks õpetaja vastas, et töötab koolis esimest aastat ja seetõttu ei ole ta jõudnud veel üritustel osaleda. Autor rõhutab, et see konkreetne küsimus lähtus eelkõige kooliraamatukogu võimaluste analüüsimisest lõputöö teemal. Eesti keelt ja kirjandust populariseeritakse koolis eesti keeles õpetavate õpetajate ainesektsiooni ning algklasside raamatukogu ürituste kaudu. See on teemaväline arutlusteema.

Küsitluse lõpuks palus autor õpetajatel vastata küsimustele: kuidas te arvate, kas kooliraamatukogu aitab II ja III kooliastme õpilastel eesti kirjandust paremini õppida. Jooniselt 8. võib näha, et 60% vastanutest on vastanud jaatavalt ning 40% ei osanud öelda.

Joonis 8. Kuidas Te arvate, kas kooliraamatukogu aitab II ja III kooliastme õpilastel eesti kirjandust paremini õppida?

4. UURINGU JÄRELDUSED JA ARUTELU

4.1. Uuringu järeldused

Oma bakalaureusetööd koostades viis autor läbi küsitluse NVRK-i II-III kooliastme õppijate ja neid õpetavate pedagoogide seas. Küsitluse tulemusena töötles ja analüüsis autor kogutud andmeid ning tegi saadud uurimistulemuste põhjal järeldusi. Valimi moodustasid NVRK-i 5.-9. klasside õpilased. Kokku vastas õpilaste küsitlusele 65 õppurit. Uurimistulemustest selgus, et suurem osa vastanutest külastab kooliraamatukogu väga harva. NVRK-i II ja III kooliastme õpilaste arvates aitavad ja toetavad neid eesti kirjanduse õppimisel kõige rohkem õpik ja töövihik. Kirjanduse õppimisel huvitavad õpilasi kõige rohkem muinasjutud. Uurimuse käigus selgus, et eesti autoritest on kõige tuntumad NVRK-i 5.-9. kl õpilaste hulgas Eno Raud ja Andrus Kivirähk.

Uurimusest võttis osa 5 NVRK-i II-III kooliastmes töötavat eesti kirjanduse õpetajat. Tulemustest selgus, et NVRK-i kooliraamatukogu fondidest kasutavad kõik õpetajad oma töö planeerimisel ning eesti kirjanduse tundide ettevalmistamisel eelkõige õpikut ja töövihikut, mille järgi õpitakse õpilastega koos tundides.

Analüüsinud õpetajate arvamusi ja hinnanguid kooliraamatukogu võimaluste kohta, võib järeldada, et NVRK-s on koostöö õpetajate ja kooliraamatukogu vahel olemas ning õpetajad osalevad vahel raamatukogu korraldatud ühisüritustel. Lisaks selgus uuringu andmetest, et 60% küsitlusele vastanud NVRK-i õpetajatest leidis, et kooliraamatukogu aitab II ja III kooliastme õpilastel paremini õppida eesti kirjandust.

Uurimistöö jaoks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu NVRK-i kooliraamatukoguhoidjaga. Intervjuust selgub, et NVRK kooliraamatukogu õppevara vastab PRÕK-ile, kooliraamatukogu pakub lugejatele eesti kirjanduse õpikuid ning ilukirjandusteoseid, mis soodustab eesti kirjanduse populariseerimist.

Uuringu andmete põhjal tegi töö autor järgmised järeldused:

1. NVRK-i kooliraamatukogu pakub lugejatele vajalikke eesti kirjanduse õpikuid ning ilukirjandusteoseid koolitööks ja silmaringi laiendamiseks.
2. NVRK-i II-III kooliastme õpilased ning neid õpetavad pedagoogid kasutavad kõige rohkem kirjandusõpikuid ja töövihikuid, mis vastavad PRÕK-ile.
3. NVRK-i II-III kooliastme õpilased külastavad kooliraamatukogu väga harva.
4. Koolis toimub koostöö NVRK-i II-III kooliastme eesti kirjanduse õpetajate ning kooliraamatukogu vahel, aga see töö on ühekülgne.
5. NVRK-i kooliraamatukogu fondi ning ruume on vaja uuendada.
6. Õpilasi motiveerivad kõige rohkem raamatukogu külastama iselgatuslikud ning valikuvõimalusi pakkuvad tegevused ja soovituslik kirjandus.

4.2. Uuringu arutelu

NVRK-i raamatukoguhoidja püüab läheneda oma töös igale lapsele individuaalselt, et ta saaks lugemisrõõmu kodus ja koolis. Kooliraamatukogu teeb koostööd eesti NVRK-i kirjanduse õpetajatega. Plaanis on läbi viia kooliraamatukogu tunde, et tutvustada õpilastele eesti kirjanikke ning nende teoseid. Üheks võimaluseks on tutvustada NVRK-i õpilastele rohkem teadusinfosüsteeme ja õpetada neid kasutama. Osa plaane on veel teostamata või peab neid veel täiendama ja uuendama. Kõige olulisemaks arenguvajaduseks on, kuidas motiveerida NVRK-i II ning III kooliastme õpilasi tulema kooliraamatukogusse. NVRK-i raamatukogu tõsiseks probleemiks on see, et II ja III kooliastme õpilased käivad raamatukogus vähe või ainult selleks, et võtta õpikud õppeaasta alguses välja ning tagastada need aasta lõpus. Autori poolt läbi viidud NVRK-i raamatukogu analüüs ja küsitlus aitavad tulevikus II-III kooliastme eesti kirjanduse õpetajaid nende aine- ja kooli arengukava koostamisel. Autor soovib kasutada tulevikus võimalikult palju juba raamatukogus olemasolevaid eesti kirjanike teoseid, rohkem kaasata NVRK-i II-III kooliastme õpetajaid ja õpilasi koostöösse, pakkuda neile uusi koostöövorme. Võimalus arutleda laiemalt, mis vormis eesti kirjandust ja raamatukogude külastatavust populariseerida, on kooli ainesektsioonide koosolekul, vestlustes kooli juhtkonnaga, kogemuste jagamise töörühmades teiste koolide kooliraamatukogude ja kirjandusõpetajatega. Hea ja kaasaegse kooliraamatukogu põhifondi komplekteerimine on tulusam ja tõhusam kirjandusõpetajate ja kooliraamatukoguhoidjate vahelises koostöös.

Ühe olulise teemana kerkis esile motivatsiooni tähtsus. Eksperthinnangu põhjal paneb lapse lugemisharjumusele aluse kõigepealt kodu, kõige rohkem lapsevanemate eeskuju.

Ekspertid soovivad luua huviringe, näiteks loovkirjutamine, e-loovkirjutamine, koomiksiring, kunstikamber jt. Eksperti arvamuse järgi on kasulikud isealgatuslikud tegevused, kui raamatukogu töötajad pakuvad noortele esialgu võimaluse oma ruumides koguneda, teise sammuna korraldavad külaskäike erinevatesse raamatukogudesse, kultuuriloolistesse paikadesse, kus noorte vahelise suhtluse käigus tekib ühine huvi. Koos sünnivad põnevad ideed, sünergia, mis juhatab nad omakorda lugemise, kirjanduse, kirjandusürituste iseseisva korraldamise juurde. Ekspertide arvates on kasulik korraldada raamatusõprade kohtumisi, kus tutvustatakse regulaarselt uudiskirjandust. Võistlusmomenti ja põnevust tekitavad viktoriinid, loomekonkursid, linna- ja loomelaagrid. Paljusid soovitusi võib leida Eesti Lastekirjanduse Keskuse kodulehelt, mida saab rakendada ka kooliraamatukogude töös.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö „Kooliraamatukogu võimalused eesti kirjanduse populariseerimisel II ja III kooliastmes Narva Vanalinna Riigikooli näitel” eesmärgiks oli välja selgitada, millist rolli mängib NVRK-i raamatukogu eesti kirjanduse populariseerimisel ning kuidas kooliraamatukogu ja NVRK-i õpetajate vaheline koostöö toetavad õpilasi, et neil tekiks huvi eesti kirjanduse lugemise vastu. Uurimuses osalesid NVRK-i II ja III kooliastme 65 õpilast ning NVRK-i 5 eesti kirjanduse õpetajat. Andmete kogumiseks kasutati poolstruktureeritud küsitluse meetodit. Uurimuse koostamise ajal oli läbi viidud poolstruktureeritud intervjuu NVRK-i kooliraamatukoguhoidjaga, eesmärgiks saada ülevaade raamatukogu teenustest, varast, koostööst õpetajatega. Uurimuse tulemusena said vastused kõik töö alguses püstitatud uurimisküsimused.

Hüpotees leidis osalise kinnituse, sest NVRK-i kooliraamatukogus pakutakse peamiselt kooliprogrammis kohustuslikke eesti kirjanduse õppematerjale ning ilukirjandust piisaval hulgal, arvestades RÕK-i nõudeid. NVRK-i raamatukoguhoidja korraldab temaatilisi raamatunäitusi, õpilane saab raamatukogu fondi kasutades lugeda ilukirjandust, tutvuda perioodikaga, töötada entsüklopeediate, teatmeteoste, sõnaraamatutega. Õpilaste ja õpetajate küsitluse ning Narva kooliraamatukoguhoidja intervjuu põhjal tuli välja probleem: õpilastel puudub motivatsioon kooliraamatukogus käia ja raamatuid laenutada ning lugeda. Seetõttu tegi autor täiendavaid küsitlusi ning intervjuusid õpilaste motiveerimise võimaluste kohta raamatukogude ekspertidega.

Bakalaureusetöö on kasulik nii kooliraamatukoguhoidjale kui ka kirjanduse õpetajatele, eriti II ja III kooliastmes, kuna annab konkreetse ülevaate kooliraamatukogu võimalusest eesti kirjanduse populariseerimisel, mis on üheks võimaluseks õpilaste lugemishuvi tõstmisel.

KASUTATUD KIRJANDUS

21. sajandi raamatukogu. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu visioonidokument.
<https://www.eru.lib.ee/images/stories/dokumendid/21-sajandi-raamatukogu.pdf> (viimati vaadatud 11.05.2022).

Aru, J. (2022) *Loovusest ja logelemisest*. Argo.

Brophy, J. (2014) *Kuidas õpilasi motiveerida. Käsiraamat õpetajatele*. Routledge.

Eesti Lastekirjanduse Keskus. *Lugemaõppimise nipid*.

<https://elk.ee/kulastajale/lapsevanemale/> (viimati vaadatud 11.05.2022).

Eesti rahvakoolid 19. sajandil. Õpetajate uurimistöö kursuse konverentsi teesid. Tallinn 1970.

Haridus ja Noorteamet. *PISA – noorte teadmiste ja oskuste uuring*. <https://harno.ee/pisa> (viimati vaadatud 09.05.2022).

Haridusinstituutsioonid Eestis keskajast kuni 1917. aastani. Tartu: Rahvusarhiiv, 1999.

Hirsjärvi, S., Remes P., Sajavaara P. *Uuri ja teada*. Kirjastus Medicina, 2010.

Kikas, E. (2005). *Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes. Üldpädevused ja nende arendamine*. Tartu Ülikooli Kirjastus.

https://www.hm.ee/sites/default/files/oppimine_ja_opetamine_3_kooliastmes.pdf (viimati vaadatud 09.05.2022).

Kloostri internetini (2001). Eesti raamatu Aasta lõpukonverentsi ettekanded Pärnus 5.-6. aprillil 2001 Endla teatris. Tartu, 2001.

Kooliraamatuhooldaja käsiraamat. Kooliraamatukoguteemaliste artiklite kogumik. Tallinn, 2001.

Kooliraamatukogu kui õpikeskuse roll ning eesmärgid õppeprotsessis. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kooliraamatukogude sektsiooni rahvusvaheline seminarlaager 26.-28. juuni. 2003 Tõstamaal. Ettekannete kogumik. Tallinn: Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing. 2003.

Kuuste kooli kodulehekül. <https://www.kuuste.edu.ee/> (viimati vaadatud 11.11.2021).

Köst E. (1986) *Loomine ja lugemine*. Eesti Raamat.

Lepik M. (2011) *Põhikooli õpilaste akadeemiliste saavutuste ja enesemotivatsiooni seosed erinevate õpimotivatsiooni mõjutavate teguritega*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
file:///C:/Users/User/Desktop/14486657%20(1).pdf (viimati vaadatud 09.05.2022).

Leppik P. (2010) *Mure Eesti kooli pärast*. Tartu Ülikooli Kirjastus.

Lihula kooli kodulehekül. <https://lihulakool.laaneranna.ee/> (viimati vaadatud 10.11.2021).

Lucariello J., Graham S., Bonnie N. (2015) *20 peamist psühholoogiapõhimõtet*. Õpetamise ja õppimise kohta lasteajast ja üldhariduskoolis- APA Kooli – ja hariduspsühholoogia Liit.
<https://www.apa.org/ed/schools/teaching-learning/top-twenty-principles-estonian.pdf>
(viimati vaadatud 09.05.2022).

Mallene S., Vaikmäe I. (2010) *Lugeda on vahva!* TEA Kirjastus.

Mandel K. (2016). *8. klassi õpilaste ettekujutused ideaalsest kooliraamatukogust*.
Magistritöö. Tartu Ülikool.

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/51946/mandel_kristiina_ma_2016.pdf (viimati vaadatud 10.02.2022).

Motivatsioon. (1992). Eesti Entsüklopeedia VI kd, lk 429. Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Musto M. (2014) *Sisemise motivatsiooni toetamise võimalused inglise keele tunnis 3. ja 9. klassi õpilaste hinnangute põhjal Võru 1. Põhikooli näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/41945/musto_marianne.pdf (viimati vaadatud 09.05.2022).

Narva Keskraamatukogu arengukava 2021-2026.

https://www.narvalib.ee/images/docs/Narva_Keskraamatukogu_Arengukava_2021-2026.pdf (viimati vaadatud 11.05.2022).

Nugis E. (2013). *Raamatukogudevaheline laenutus kooliraamatukogude komplekteerimisprobleemide lahendusena*. Lõputöö. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/31211/nugis_eeva_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 28.03.2022).

Põhikooli riiklik õppekava (2011/2021). <https://www.riigiteataja.ee/akt/123042021010> (viimati vaadatud 5.10.2021).

Pässa Ü. (2013). *Põhikooli õpilaste sisemine ja väline õpimotivatsioon õpilaste hinnangute põhjal ja selle seos keskmise hindega Harjumaa nelja kooli näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/31740> (viimati vaadatud 09.05.2022).

Raamatukogud ja raamatukogundus Eestis 2002-2012. Artiiklite kogumik. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu, 2014.

Rannap. H. *Eesti kooli ja pedagoogika kronoloogia*. Haridus ja Teadusministeerium. 2002. https://www.hm.ee/sites/default/files/eesti_kooli_ja_pedagoogika_kronoloogia.pdf (viimati vaadatud 20.01.2022).

Sammler E. (2013) *Tekstikatkendite valik III kooliastme kirjandusõpikutes: huvitavus õppimotivatsiooni tekitajana*. Magistritöö. Tartu Ülikool. Eesti ja üldkeeleteaduse instituut. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/31460/Sammler_Eleene_2013.pdf (viimati vaadatud 21.01.2022).

Sindi gümnaasiumi kodulehekülg. <https://www.sindigymnaasium.ee/> (viimati vaadatud 10.11.2021).

Tallinna linna- ja gümnaasiumitrukikoda (1634-1828). Näituse kataloog. Tallinn: Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu Tallinna Linnaarhiiv, 2014.

Toomela, A., Soodla, P., Mädamürk, K. *Lugemis- ja matemaatikapädevuse kontseptsioonid*. Tallinna Ülikool. 2018. <https://www.innove.ee/wp->

content/uploads/2019/01/2019_01_23_LMK_1%C3%B5pparuanne_Lisa1.pdf (viimati vaadatud 10.05.2022).

Valga gümnaasiumi kodulehekülg. <https://www.valgagym.ee/> (viimati vaadatud 13.11.2021).

Volodin V. (2005). *Maailma raamatukogude ajalugu*. Eesti Rahvusraamatukogu.

Ülevaade Haridussüsteemi välishindamisest 2017/2018. õppeaastal. Haridus- ja Teadusministeerium välishindamisosakond.

www.hm.ee/sites/default/files/ulevaade_haridussusteemi_valishindamisest_2017-2018_oa.pdf (viimati vaadatud 09.05.2022).

Ülevaade Narva hariduselust 1501-1940. (1998) Trükis.

ÕIGUSAKTID

Kooliraamatukogude töökorralduse alused. RT I, 29.03.2011, 3.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/120122011021> (14. 03. 2013) (viimati vaadatud 25.03.2022).

Põhikooli- ja gümnaasiumi seadus. RT I 2010, 41, 240.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/116042021007?leiaKehtiv> (viimati vaadatud 5.10.2021).

Lisa 1. Õpilaste küsimustik

Head õpilased! Vastake palun küsimustele kooliraamatukogu kohta. Andmed on anonüümsed. Küsitlus võtab umbes 3-5 minutit aega. Oleksin teile väga tänulik abi eest.
Õpetaja Anna Baševa

1. Kui tihti Teie külastate kooliraamatukogu?
  - 1-2 korda nädalas
  - 1-2 korda kuus
  - väga harva

2. Mis aitab Teid kõige rohkem eesti kirjandust õppida?
  - õpik
  - töövihik
  - ilukirjandus ja proosa
  - luule
  - ajakiri
  - mängud
  - mud

3. Mis huvitab Teid kõige rohkem?
  - muinasjutt
  - ulmejutt
  - luule
  - roman

4. Kes on Teie arvates tuntumad eesti kirjanikud või luuletajad?

Lisa 2. Õpetajate küsimustik

Tere. Olen TÜ NK Keeled ja mitmekeelsus eriala 3. kursuse üliõpilane Anna Baševa. Minu lõputöö teema on "Kooliraamatukogu võimalused eesti kirjanduse populariseerimisel II ja III kooliastmes ühe Narva kooli näitel". Ma palun, et 5.-9.klassides õpetavad eesti kirjanduse õpetajad täidaksid küsitlusankeedi. Andmed on anonüümsed. Küsitlus võtab aega umbes 5 -10 minutit. Oleksin teile väga tänulik abi eest.

1. Millises kooliastmes Te töötate?
  - 4.-6.
  - 7.-9.
  - mõlemas

2. Mis kooliraamatukogu materjale Te kasutate oma töö planeerimiseks eesti kirjanduse tunni ettevalmistamisel?
  - õpik
  - töövihik
  - ajakirjad
  - metoodilised materjalid
  - entsüklopeediad/sõnastikud
  - pildid, illustratsioonid, plakatid

3. Mida Te kasutate kooliraamatukogust eesti kirjanduse tundides oma õpilastega koos?
  - õpik
  - töövihik
  - ajakiri
  - raamatud

4. Missugustest raamatukogu projektidest või üritustest olete Teie või Teie õpilased osa võtnud?

5. Kuidas Te arvate, kas kooliraamatukogu aitab II ja III kooliastme õpilastel eesti kirjandust paremini õppida?
  - jah
  - ei
  - ei oska öelda

Lisa 3. Intervjuud

Intervjuu kooliraamatukoguhoidjaga

1. Missuguse vanuse külastajaid on raamatukogus kõige rohkem?
2. Kui mahukas on kooliraamatukogu fond?
3. Missuguseid võimalusi pakub kooliraamatukogu eesti kirjanduse õppimiseks II ja III kooliastme õpilastele?
4. Missugune koostöö toimub eesti kirjanduse õpetajatega?
5. Kuidas korraldatakse kooliraamatukogus üritusi?
6. Kas Teie raamatukogu osaleb linna või riigi tasemel mitmesugustel üritustel või projektides?
7. Missugune raamat on Teie arvates lugejate seas kõige populaarsem?
8. Kas e-raamatuid või nutiseadmeid eesti kirjanduse uurimiseks?
9. Mida Te vajate tulevikus selleks, et laiendada kooliraamatukogu ressursse ning võimalusi?

Intervjuu ekspertidega

1. Kuidas Te hindate õpilaste motivatsiooni taset kooliraamatukogus käia, raamatuid laenutada ning lugeda?
2. Missugused on Teie arvates kõige tõhusamad tegevused selleks, et tõsta õpilaste motivatsiooni?